

pri srcu, ko sva z dragim tovarišem korakala ob robu velikanske gorske kotline, ki jo imenujejo »Pekel«. Okrog in okrog sama siva skala, tu štrleča visoko proti nebu, tam meleča se v globok prepad, kojega dno je pokrito s snegom in ledom. Nikjer ni videti ne grmiča ne travice, nikjer ni slišati drugega glasú, nego samo neprijetno žvižganje mrzlega vetra. Tu ni najmanjše sledi »človeškega uma in dlana«, tu gospodarijo le divje naravine sile. Ko prehodiš to kotlino, pokaže se nama naenkrat v primernem zatišju mala hišica — Dežmanova kočica ob vznožju Triglavovih pečin. Kako dobrodelno je ta pogled vplival na-me! Veličastno je res vse, kar tam gori gledaš daleč in daleč na okrog, a vse je v divjem neredu, brez smotra. A ta skromna hišica ti priča, da je tu delovala drugačna moč, kakor so slepo delujoče naravine sile. Umni človek si je tu postavil pribežališče, ki prav primerno izpolnjuje svoj namen.

Glej! vse to, kar sem takrat zrl v onem veličastnem, a divjem pogorju, zdi se mi nekaka podoba živalskega

čutnega predstavljanja, a ona hišica tam gori mi je podoba človeškega mišljenja. Res je sicer, kar poje pesnik o onih skalnatih pečinah:

»Sklad na skladu se vzdiguje
Golih vrhov kamni zid;« —

a vse one sile, ki so nagromadile tiste velikanske sklade, niso mogle sezidati one skromne hišice. Tu je bilo treba človeškega uma, ki je skladal kamenje ne sicer v velikanske sklade, a zato pa razumno in tako, da se je dosegel določeni smoter. Enako tudi one sile, ki delujejo pri čutnem predstavljanju, ne morejo ustvariti niti najskromnejše misli.

Z dosedaj povedanim smo že nekoliko označili mišljenje, a ne še popolnoma; tudi še nismo zadostno pokazali, kako se razlikuje mišljenje od čutnega predstavljanja. Vse čutno predstavljanje ni drugega, nego obnavljanje in zatemnjevanje predstav v zavesti in pa njihovo združevanje v razne skupine, ktere nekaj časa ostajajo v zavesti, potem pa zopet izginejo, kadar jih zatemne druge predstave ali nove zaznave.

(Dalje.)

SLOVENSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

Knjige „Slovenske Matice“.

„**Letopis Matice Slovenske za leto 1889.**“ Uredil dr. Lovro Požar. V Ljubljani. Natisnila »Narodna Tiskarna«. 1889. Str. 360. Cena 1 gld. 30 kr. — Vsakdo sodi najraje po svojih željah, po svojem okusu in svojem delokrogu. Po tej svoji posebnosti rečem rad, da mi ta Letopis posebno ugaja. A zdi se mi, da tudi drugi čitatelji ne bodo ugovarjali tej sodbi, naj se ozirajo na vsebino, ali na obliko. Po malem »Spominskem listu petindvajsetletnice Matice Slovenske« — pesmi, katero je zložil g. Jos. Cimperman — nahajamo najprej zanimiv spis S. Rutarja: »Prazgodovinske

izkopine po Slovenskem« (str. 1—63), govoreč o izkopinah sploh, o raznih dobah prazgodovinskega človeka in o izkopinah l. 1888 posebej. To polje napredujočega znanstva je zelo težko: ne, kakor bi težko bilo napisati iz raznih knjig vsakovrstne verjetne in neverjetne stvari o prazgodovinskem človeku, marveč težko je iz posameznih predmetov povzeti zanesljivo, resnično sodbo. Kako se je »prazgodovinarstvo« v svojih naukih lovilo in iskalo ravnotežja, to je znano, znano tudi, da se je marsikakemu preiskovalcu v najdrznejših in najgenijalnejših hipotezah primerilo kaj smešnega, kakor n. pr. l. 1875 K. Merku. O slovenskem spisu pa lahko rečemo, da hodi večinoma po varni in zanesljivi poti, da se varuje pretiravanja. Ker upam, da bodem mogel čitateljem preje ali sleje podati

nekoliko črtic o tem zanimivem predmetu, in se bode možno takrat ozreti natančneje na ta spis, zato naj opomnim tu samo, da se mi zdi na str. 38 število 4000 let pr. Kr. nekoliko preveliko; drugodi se ogiblje g. pisatelj previsokih števil, katere drugi pisatelji v največji obilici trosijo. Pisava je tu pa tam pretrda in preveč po nemškem slogu zasukana: sicer je pa spis res dragocen. V bodočih Letopisih bode gospod pisatelj redno poročal o izkopinah. — G. Janka B—a spis »Ženitovanjski običaji Belih Kranjcev« (str. 64—84) razvedruje utrujenega čitatelja in nam predočuje prav mično narodno življenje Belih Kranjcev ob najveselejših dogodkih — ženitninah. Iz spisa se kmalu vidi, da je povzet »iz vira«, hvalevredno je, da se je oziral opisovatelj tudi na druge spise te vrste. Upam, da je spis zadovoljil in oveselil vsakega čitatelja. — Istega pisatelja »Križi v Grihljah« je le majhen (str. 85—87) spis narodnega običaja. Vrinili sta se dve pomoti: na str. 80 v. 20 čitaj »izvrtan hleb«, ne pa »izvrsten hleb«, zakaj oni hleb se zove tudi »vrtanj« od »vrtati«; na str. 87 v. 13, pes. 2. čitaj: Tamo ima (ne: i) zelen bor. — G. I. Steklasa nam podaja po svoji navadi zgodovinski spis in sicer »Herbart Turjaški« (stran 88—121): Herbart Turjaški (1528—1575) je znan vsakemu Slovencu, zato je bilo prav umestno, opisati ga obširneje. — Tudi pisatelj sledečega spisa »Starejši slovenski teksti« (122—202), gosp. Vatrosl. Oblak, nam je dobro znan. Zanimiv je v tem jezikoslovnem spisu slov. prevod zakona iz l. 1582; našel ga je rajni Dežman v dolskem arhivu. Največ spisa pa zavzema slovnični pregled jezika starih slov. tekstov. — »Kosovo polje« (str. 205—219) je zemljepisno in zgodovinsko opisal Simon Rutar. Zakaj je ta spis primeren času, tega ni treba praviti: kdo se ne spominja iz šolskega uka Vidovega dne 1389? — Enako je za druge čitatelje zanimiv spis gosp. Ivana Subica: »Fotografija« (str. 220—262). Kdor hoče kaj zvedeti o tej važni umetnosti, pa tudi kdor se hoče z njo pečati kot amatér-fotograf, v spisu dobi vse polno pojasnil in navodov. Poleg tega ima spis šestnajst malih slik. Ne samo, da bode marsikdo gospodu pisatelju za ta spis zelo hvaležen, nadejati se moremo, da bode pridobil med Slovenci mnogo učencev za to umetno, zabavno in res koristno delo. — »Biblijografija slovenska« (str. 263—281) in »Letopis« (str. 282—294) imata v knjigi stalno mesto. — Pisava v celem Letopisu je pravilna, vseskozi se opaža spretno urednikovo delo, ki je njemu lepa zasluga, a čast Matici.

~~~~~
„Junaki.“ Spisal slovenski mladini Frane Hubad, c. kr. gimnazijski profesor. I. knjižica. V Ljubljani. Izdala in založila »Družba svetega Cirila in Metoda«. 1889. (Knjižnice družbe svetega Cirila in Metoda IV. zvezek). 8°. Str. 88. Cena 25 kr. — Knjižica, ki ima na četrti strani dobro zadeto sliko blejskega jezera, sme se imenovati domoljubno delce posebne vrste. Knjige take vrste dosedaj še nismo imeli. Pisatelj je na polju slovstva za mladino že znan. Tu se

kaže kot zvedenega domačega povestničarja. Taki dogodki, taki vzgledi bi se kmalu poizgubili, ako bi jih ne rešila spretna pisateljeva roka. Tu se nam kažejo vzgledi junaštva iz vseh stanov, največ iz vojaškega. In vsi junaki so domačini! Nekateri spisi so naravnost klasične vrednosti: Anton Usar, duhovnik — junak; Matija Pavlin, trobec devetega lovskega polka; Srčne Blejke; Turki pred Radgono. Opomniti pa moramo, da »za mladino« je ta knjižica vendar pretežka, to sem sam izkusil. Mladina vé še malo o polkih, kompanijah in drugih vojaških uredbah. Tu treba ali pojasniti, ali pripovedovanje drugače zasukati. Tudi je za mladino pripovedovanje, kako je Lazarič spodil Francoze iz Istre, predolgo, pretežko. Kaj takega otrok ne umeva.

Gospod pisatelj sam mi priznava brez dvoma, da je tako. Zato bi bilo morebiti bolje, da bi se (ako tudi ne v prihodnji II. knjigi, vsaj v poznejših zvezkih) izpustilo »slovenski mladini«, ker zadnja beseda ima pri nas ožji pomen, kakor n. pr. pri starih Rimljanih dotična beseda. Nič me ni sram povedati, da sem sam rad čital to knjigo in si marsikaj iz nje zapomnil, dasi ne spadam menda več med mladino.

„Organizacija vojsstva.“ Cesarskim in kraljevim vojakom v pouk v vprašanih in odgovorih slovenski in nemški spisal in založil Andrej Komel pl. Sočebčan, c. kr. major v pok. V Celovcu 1890. Natisnila tiskarna družbe svetega Mohora. 12°. Str. 41. Cena 20 kr. — Mladi čitatelj, ki nisi umel v »Junakih«, kaj je polk in kaj je kompanija, vzemi v roko to knjigo, in ta ti vse pové, kakor tudi še mnogo več drugega. Zares, ta knjiga je zelo rabljiva in zelo potrebna, kajti o uravnavi naše vojne je treba pač vsakemu omikancu kaj vedeti. V gimnazijah se učé, kako je bila razdeljena rimska vojska, kdo so bili vojaki »primi pili« in kdaj »res ad triarios venit« itd.: koliko bolj treba vedeti kaj o domači vojni. Meni bi se zdelo prav pametno, ako bi se v domoznanstvu povedalo v glavnih potezah, kar moramo vedeti o avstrijski vojni. Zato pozdravljam s tem večjim veseljem to rabno knjižico in jo prav toplo priporočam. Za 20 kr. dobi lahko vsakdo — seveda ako se hoče iz knjige učiti — toliko znanja, da ga odslužen prostak ne bode pripravil v zadrego. Dobiva se knjiga v vseh knjigarnah in pri pisatelju (Gradec, Grazbachgasse 40). Da bi nam mogel vrli pisatelj vojaških knjig napisati še mnoga lepa delca!

„Temeljni nauk o knjigovodstvu.“ (I. Jednostavno knjigovodstvo.) Poleg letnega poročila deške meščanske šole na Krškem z dodatki. Spisal dr. Tomaž Romih, učitelj meščanske šole na Krškem. Novo Mesto 1890. Tiskal in založil J. Krajec. 8°. Str. 56, z mnogimi dodanimi obrasci in vzgledi. — Kupčijsko znanstvo je pri nas še le v povojih. Poleg knjige »Kupčija in obrtnija« F. Kočevarja nimamo dela te vrste. Zato pozdravljamo z veseljem to knjigo, za katero bodo izšle pač še druge. »Temeljni nauk« je sestavljen prav pregledno in razlagan prav umevno. Najprej čitamo iz trgovskega zakona one člene, ki določujejo trgovsko knjigovodstvo, potem pojasnjuje gospod pisatelj nekatere iz-